Vergeving en verzoening (3)

Lezing:

Omdat God u heeft uitgekozen, omdat u zijn heiligen bent en Hij u liefheeft, moet u zich kleden in innig medeleven, in goedheid, nederigheid, zachtmoedigheid en geduld. Verdraag elkaar en vergeef elkaar als iemand een ander iets te verwijten heeft; zoals de Heer u vergeven heeft, moet u elkaar vergeven. En bovenal, kleed u in de liefde, dat is de band die u tot een volmaakte eenheid maakt. Laat de vrede van Christus heersen in uw hart, want daartoe bent u geroepen als de leden van één lichaam. Wees ook dankbaar. Laat Christus' woorden in al hun rijkdom in u wonen; onderricht en vermaan elkaar in alle wijsheid, zing voor God met heel uw hart psalmen, hymnen en liederen die de Geest u vol genade ingeeft. Doe alles wat u zegt of doet in de naam van de Heer Jezus, terwijl u God, de Vader, dankt door Hem.

Kol 3,12-17 (NBV21)

Overweging

Beste mensen

Heel af en toe zeg ik 'ja' wanneer ik een vraag krijg waarvan ik op voorhand weet dat ik het me mezelf moeilijk zal maken. Dat was het geval vorig jaar in september, toen André me vroeg of ik wilde meewerken aan deze cyclus. Want 'vergeven' in mijn persoonlijk leven vind ik al niet makkelijk, maar wat moet of kan ik aanvangen met dit bijbelse gebod in mijn dagelijkse werkcontext?

Om die even te situeren: ik ben werkzaam als coördinator van de West-Vlaamse centra intrafamiliaal geweld (IFG), die al enkele jaren op de achtergrond werkzaam zijn en in oktober in Oostende en Kortrijk officieel van start gaan. In die centra werken partners uit de hulpverlening, de gemeenten en OCMW's, de lokale politie en het parket samen rond de aanpak van de zware en complexe situaties van IFG.
We zijn gemiddeld een jaar tot anderhalf jaar aan de slag om in eerste instantie het geweld te stoppen maar om daarna de wortels van de problemen proberen aan te pakken, zoals middelenverslaving, stress door financiële problemen of slechte huisvesting, een problematische relatiedynamiek, psychische kwetsbaarheden…
Ons dagelijks taalgebruik bestaat uit woorden met een problematische lading: partnergeweld, veiligheidsplan, wachtlijsten in de jeugdzorg, stalkingalarm, contactverbod, collocatie, detentie… en af en toe ook bemiddeling, contactherstel… Maar in de vijf jaar waarin we aan het werk zijn is het woord 'vergeving' nog nooit uitgesproken.

Wat moeten we in zo'n context met de zinnen uit de lezing 'Verdraagt elkander en vergeeft elkander' en 'Zoals de Heer u vergeven heeft, zo moet ook gij vergeven'? Sedert september draaide die vraag als achtergrondprogramma op mijn mentale harde schijf en toetste ik die in mijn onderbewuste af bij dossierbesprekingen. Met enige schroom probeer ik te beschrijven wat dit bij me opriep.

Eerst en vooral lijkt 'vergeving' in de fase waarin de meeste van onze dossiers zich bevinden een onmogelijke en zelfs een onwenselijke zaak. IFG in al zijn vormen is een misdrijf en dus strafbaar. Een aantal cliënten werden vroeger of worden tijdens de loop van onze begeleiding opgesloten, krijgen een enkelband of staan onder justitiële voorwaarden. De vraag naar 'vergeving' stellen alleen al zou een nieuwe trauma kunnen betekenen voor de slachtoffers, die dikwijls al heel wat hindernissen moeten nemen op de weg naar meer rust. Soms jarenlange stress om je eigen veiligheid of die van je kinderen laat ook geen enkele mentale ruimte om ook nog eens bezig te zijn met de vraag hoe je de veroorzaker van al deze spanning zou kunnen vergeven.

Daarnaast zie je ook soms het perverse mechanisme waarbij vergiffenis ingezet wordt als wapen. 'Ik wil dat ze mij vergeeft': het werd niet in die termen geformuleerd maar hij bedoelde wel dat als zijn partner hem 'echt' graag zou zien ze de feiten achter zich moest laten en 'gewoon opnieuw beginnen'. Een heel problematische invulling van 'vergeten en vergeven', een nieuw en subtiel machtsmechanisme in een relatie getekend door intieme terreur.

En als er dan toch soms ruimte lijkt om iets goed te maken is het belangrijk om grondig te kijken naar wat zich afspeelt. Want wat gebeurt er echt als de man of vrouw die het geweld stelde spijt heeft en belooft dat het nooit meer zal gebeuren, waarna de relatie zich schijnbaar herstelt? Dit fenomeen kennen we in de cirkel van geweld als de 'honeymoonfase', waarin alles weer koek en ei lijkt. Maar al snel begint een nieuwe periode van spanningsopbouw waarna de situatie opnieuw escaleert, weer spijtbetuigingen volgen, opnieuw wittebroodsweken...

Dit soort 'vergeving' kan dus vele ladingen hebben. Het kan een echte poging zijn – maar toch dikwijls tegen beter weten in - om de ander of de relatie nog eens een nieuwe kans te geven. Het kan een gemakkelijkheidsoplossing zijn om niet aan de fundamenten van de problemen te moeten werken. Of het is een vorm van onderwerping, in de wetenschap dat de gevolgen om toch de confrontatie aan te gaan de volgende keer erger kunnen zijn.
En als het waar is dat zoals André vorige week opmerkte dat iemand echt vergeven niet alleen een geschenk is voor de ander maar ook voor jezelf, dan betekent dat voor veel slachtoffers wellicht dat ze door het geweld ook dit geschenk nog eens ontnomen worden.

Mijn achtergrondprogramma leek in een 'loop' beland, met geen of toch erg weinig hoop om vanuit mijn werkervaringen ook iets positiefs rond 'vergeving' te kunnen brengen. Gelukkig waren er de recente Babelateliers rond godsbeelden. Toen Sofie Verscheure getuigde over haar manier van geloven, kon mijn innerlijke computer herstarten. De denkfout in mijn programma was de idee dat 'vergeving', net zoals 'geloven' een aan/af toestand is. Of je vergeeft, of je vergeeft helemaal niet. Maar als je vergeving als een proces bekijkt, als een continuüm van kleine stapjes, dan zie je ook in onze gezinnen veel positieve dingen.

Ook al wordt het dan opgelegd door de rechter, het feit dat iemand een cursus agressiebeheersing of emotieregulatie volgt is een eerste stap op de weg om de cirkel van geweld te doorbreken. Het is ook een signaal naar slachtoffers wat ervoor kan zorgen dat er gesprek mogelijk wordt over de triggers die leiden tot geweld, tot afspraken om een time-out te nemen… En als dat werkt, is misschien een volgende stap mogelijk om het echte onderliggende probleem aan te pakken…
Misschien is contactherstel met kinderen in eerste instantie alleen mogelijk in een neutrale bezoekruimte… maar het kan een eerste vorm van erkenning zijn om toch af te komen, om je als ouder toch te laten confronteren met de vragen of angsten van je kinderen die jij veroorzaakt hebt…
De vaststelling dat heel wat plegers van geweld als kind zelf slachtoffer zijn geweest dwingt respect af voor diegenen die in therapie de confrontatie durven aangaan met dit verleden om het in de toekomst zelf anders te doen. Een deel van hun worsteling bestaat er wellicht in dat ze zichzelf moeten leren vergeven van een onterecht schaamtegevoel als zouden ze zich onvoldoende verzet hebben tegen het geweld dat ze zelf ondergaan hebben.

Het staat allemaal ver van de bijna mythische invulling die ik oorspronkelijk aan het begrip 'vergeving' gaf. Misschien praat ik mezelf wel aan dat deze kleine stapjes een weg naar vergiffenis kunnen betekenen. Maar het is alvast een veel menselijker invulling van de bijbelse vraag tot vergeving. Ook mijn eigen soms futiele pogingen op het pad naar vergeving van mensen door wie ik me tekort gedaan voel worden op die manier herkenbaar. Het brengt een zekere rust om te beseffen dat proberen misschien niet genoeg is maar toch al een eerste stap betekent. Waardoor er misschien een tweede kan volgen… en een derde…

Patrick Delanoeye
De Lier, Brugge – 18 juni 2023